

ANDRES MENING

Straffesaken mot Kjuus

En sak med prinsipielle sider *Sp 3/2-97*

Av Sigurd Skirbekk, Bærum

Straffesaken mot Jack Erik Kjuus, som har vært ført for Oslo Byrett 27.-29.1., berører flere viktige prinsipper som går langt ut over spørsmålet om sympati eller antipati for partiprogrammet til Hvit Valgallianse. Standpunktene til denne saken bør heller ikke bare bestemmes ut fra en enkel avveining av hensynet til ytringsfrihet (Grunnlovens § 100) mot hensynet til minoriteter (§ 135 A). Saken berører både demokratiets spilleregler og lovgivernes frihet.

Jeg kom inn i saken som ett av forsvarets vitner, og er da også blitt presentert som det, bl.a. i Aftenpostens referat den 28.1. Men like lite som jeg er talsmann for Hvit Valgallianse, er jeg en generell forsvarende av alt som i våre dager oppfattes som kulturelle ytringer. Jeg kunne skrive lange artikler om misbruk av slike ytringer, i en form og en grad som får den argumenterende debatt, som ytringsfriheten opprinnelig var ment å skulle forsvare, til nesten å bli overdøvet av medieindustriens støysendinger.

Ett prinsipp som denne saken dreier seg om, er hvorvidt myndighetene, via domstolene, kan sensurere og dømme

et valgprogram til en lovgivende forsamling, fordi enkelte programposter i programmet kan stå i strid med gjeldende norsk lov. Dette er noe myndighetene skal være svært forsiktige med. En lovgivende forsamling skal gi lover, også forandre gjeldende lover når det er tilstrekkelig flertall for det. Partiprogrammer kan ikke straffes fordi de ber om oppslutning for lovendringer. I så fall er vi over i det som kalles autoritære heller enn i demokratiske spilleregler – myndighetene bestemmer hva folk skal få velge mellom.

Jeg vil likevel reservere meg mot det litt bastante referatet av 28.1.: «det er folket i valg som skal avgjøre». Det er ikke opplagt at en lovgivende forsamling, reglementert valgt av et folk, er helt suveren til å vedta hva det skulle være, og til å kalle det for gjeldende rett. Her kommer vi inn på hele den debatten som ble ført etter annen verdenskrig, og som gjaldt spørsmålet om lovene i det tredje riket fritok folk for straffskyld, eller om det finnes naturgitte prinsipper som en lovgiver ikke kan gå utenom hvis han vil gjøre krav på legitim autoritet.

Dette er en stor debatt. Her får det rekke med å antyde at det finnes minst tre posisjoner i denne debatten. På den ene siden har vi de som mener at FNs menneskerettserklæring er så moralsk innlysende at den nærmest har naturrettslig status; erklæringens egen fortale legger opp til en slik tolkning. På den annen side har vi naturalistiske forskere og skeptiske filosofer som avviser hele naturrettstenkningen, inklusive menneskerettserklæringen, som antroposentrisk overtro; Peter Singer og Alasdair MacIntyre kan utlegges som representanter for et slikt syn. For egen del har jeg mer tiltro til en tredje posisjon, som blant andre Karl-Otto Apel har vært talsmann for: Det gis naturrettslige begrensninger for hva lovgivere kan finne på hvis de vil bevare sin rasjonelle legitimitet. Det er for eksempel ikke mulig å argumentere logisk for at mennesker med kommunikativ evne bare skal behandles som objekter, ettersom all argumentasjon forutsetter kommunikativ overbevisning. Av dette kan det avledes prinsipper rettet mot vilkårlig tortur. Derimot kan det bli vanskelig å legitimere alle tredivte artiklene i FNs menneskerettserklæring ut fra slike prinsipper.

Vi har antagelig hatt en litt for heldig historie her i landet til at spørsmål av denne art oppfattes som viktige for

den politiske debatt. Ikke desto mindre står vi nå overfor en sak der debatten kunne aktualiseres. Det kan f.eks. hevdes at med de økologiske utfordringer vi snart står overfor, både når det gjelder forbruksvekst og befolkningsvekst, er det all grunn til å se artikkel 25 i FNs menneskerettighetserklæring i et historisk lys. Ikke dermed sagt at vi behøver falle tilbake på lovgivernes rene vilkårlighet, med de sivilisatoriske følger det kan ha.